

A high-angle photograph of a person's hands and arms working at a wooden desk. The person is wearing a green and black plaid shirt. On the desk, there is a white laptop with a silver keyboard, a white disposable coffee cup with a brown lid, a blue tablet, a spiral-bound notebook with a white cover, and several pens in green, pink, and blue. An open book with text is visible on the right, and another open book is on the left. The person's right hand is holding a brown pencil over the spiral notebook, and their left hand is holding a black pen over the open book on the right.

Handleplan for sprog og læsning

ROSKILDE
KOMMUNE

#ALLE TIDERS ROSKILDE

Indhold

3	INDLEDNING
3	FÆLLES FUNDAMENT OG FOKUSOMRÅDER
4	DET PROFESSIONELLE LÆRINGSFÆLLESSKAB
6	DATA OG MONITORERING
8	TIDLIGE OG FOREBYGGENDE SKRIFTSPROGSINDSATSER
10	SPROGLIG UDVIKLING I FAGENE OG FAGLIG LÆSNING OG SKRIVNING
12	ANALOG OG DIGITAL LÆSNING
14	FORÆLDRESAMARBEJDET
15	BILAGSLISTE

Indledning

Udvikling af skriftsprog og læsekompetencer giver adgang til ny viden om verden, til den gode historie, til nye og ukendte ord og vendinger – her åbnes døre for en verden, hvor også identitet og dannelse kan ske.

Handleplan for sprog og læsning beskriver fælles forventninger og aftaler om, hvordan vi løfter læseområdet i Roskilde Kommune. Handleplanen danner ramme om et fælles grundlag for skolernes arbejde med at styrke skriftsprogsundervisningen. Det sker med respekt for skolernes lokale forhold – dog med øget fokus på læringsfællesskaber og deltagelsesmuligheder for alle elever.

Handleplanen er udarbejdet med henblik på at styrke elevernes skriftsprogsudvikling, og vi følger den nationale referenceramme¹. Det betyder, at vi arbejder med at øge andelen af gode læsere (85%) og nedbringe andelen af svage læsere år for år.

Målgruppen for handleplanen er primært skolens personale, hvor særligt læsevejlederen har en opgave i at udbrede kendskabet og understøtte det fagprofessionelle personale i tiltag og initiativer, der går i tråd med den enkelte skoles læsekultur. Skolerne arbejder med at omsætte handleplanen til konkrete tiltag og indsatser i den pædagogiske praksis. Det betyder, at alle skoler arbejder med skriftsprogsindsatser - sprog-, læse- og skrivetiltag inden for seks fokusområder frem mod 2025.

Handleplan for sprog og læsning er udarbejdet i et samarbejde mellem skoler og forvaltning.

Fælles fundament og fokusområder

Handleplanen bygger på fundamentet fra "Strategi for sprog og læsning"², hvor læsekultur og dannelse, tidlige indsatser og gode overgange samt data og monitorering er i fokus.

Handleplanen indeholder seks fokusområder, som er udvalgt på baggrund af gode erfaringer fra den tidligere fælles kommunale læsehandleplan 2016-2020 og på ny evidens inden for sprog og læsning. Fokusområderne indeholder tydelige anbefalinger ud fra forskningsbaserede undersøgelser.

¹ [Om nationale test | Børne- og Undervisningsministeriet \(uvm.dk\)](#)

² <https://roskilde.dk/da-dk/service-og-selvbetjening/borger/skole-og-uddannelse/sprog-og-laesning/>

Det professionelle læringsfællesskab

1. Det professionelle læringsfællesskab	2. Data og monitorering	3. Tidlige og forebyggende skriftsprogsindsatser	4. Sproglig udvikling i fagene og faglig læsning og skrivning	5. Analog og digital læsning	6. Forældre-samarbejdet
---	-----------------------------------	--	---	--	-----------------------------------

Vi ved

Som vejleder i Roskilde Kommune samarbejder vi med kolleger og ledere om både den professionelles udvikling og om elevernes læring og trivsel. Vi arbejder i professionelle læringsfællesskaber - dels ud fra en fagfaglig tilgang og ud fra en almenpædagogisk tilgang.

Vores pædagogiske fundament bygger på positive forventninger til alle vores elever. Som fagprofessionelle tager ansvar for at give eleverne mulighed for god udvikling og deltagelse i fællesskaber.

Vi arbejder med

- **En fagfaglig tilgang**

Læsevejlederen vejleder og understøtter det fagprofessionelle personale i skriftsprogsudvikling i alle fag - herunder læsestrategier, fagenes tekster og struktur, didaktik og metodik. Læsevejlederen er opdateret på ny viden om fagområdet indhold og rammer - fx lovgivning, forskning, metoder og materialer. Med sin fagfaglige ekspertviden anbefaler læsevejlederen fremadrettede indsatser, kvalificerede materialer og læringsressourcer samt læseinitiativer for udvalgte årgange eller grupper. Anbefalinger sker på baggrund af data og didaktiske drøftelser på sprog- eller læsekonferencer. Det kan også være anbefalinger på baggrund af både lokale og fælles kommunale indsatser. Vi anbefaler, at læsevejlederen også er medpraktiker og deltager i praksis. Her kan metoder som fx co teaching, aktionslæring og observation komme i spil. På den måde bringes læsevejlederens ekspertviden helt ud i kerneydelsen.

- **En almenpædagogisk tilgang**

Læsevejlederen anvender vidensinformerede metoder, teknikker og værktøjer, der understøtter en forbedret pædagogisk praksis. Læsevejlederen sætter sin fagfaglige ekspertviden i spil i arbejdet med inkluderende læringsmiljøer, undervisningsdifferentiering, klasseledelse og LP. Fokus er også at få skolens målsætninger ud at gå i den almene praksis.

Læsevejlederen er i løbende samarbejde med skolens ledelse om, hvordan arbejdet med skriftsprogsudvikling og sproglig udvikling i fagene styrkes - herunder hvordan lærerne er bevidste om opgaven, tager ansvar for og oplever sig klædt på til opgaven. Samarbejdet mellem vejleder og leder skal desuden sikre fokus på tidlige indsatser ligesom sprogforløb afstemmes og koordineres, fx således at læsevejlederen er fast tilknyttet 0.-1. årgang.

Læsevejlederen deltager på de kommunale netværksmøder, på PLC seminarer og understøtter kommunale tiltag og indsatsområder. Som minimum har læsevejlederen gennemført to fagmoduler og et almenpædagogisk vejledermodul.

Vi kan også arbejde med

- Rådgivning og vejledning af forældrenes rolle i deres børns læseudvikling og god læsekultur
- Vejledning af ledelsen i anbefalede læseinitiativer for udvalgte årgange og elevgrupper
- PLC teamets fokus på elevernes motivation, lærings- og læselyst for at kunne skabe de bedste betingelser for den enkelte elevs deltagelsesmuligheder i fællesskabet

Data og monitorering

1. Det professionelle læringsfællesskab	2. Data og monitorering	3. Tidlige og forebyggende skriftsprogsindsatser	4. Sproglig udvikling i fagene og faglig læsning og skrivning	5. Analog og digital læsning	6. Forældre-samarbejdet
--	----------------------------	---	--	---------------------------------	----------------------------

Vi ved

Kvalitative og kvantitative data er pædagogiske redskaber til at kunne planlægge kvalificerede og målrettede skriftsprogsindsatser, som tager udgangspunkt i elevernes skriftsproglige udvikling og læring. Kvantitative data kan fx være screeninger, læsetest og prøver. Kvalitative data kan fx være interviews, observationer eller læsesamtaler.³

- Data handler om noget
 - Data kan være både kvantitative og kvalitative
 - Data er fastholdte, så de kan genbesøges
 - Data skal analyseres for at blive til viden
- Danmarks Evalueringsinstituts definition på data

Vi arbejder med

- **Kommunal testplan og monitorering**

Alle skoler følger den kommunale testplan, og det er læsevejlederen, som har ansvar for, at eleverne testes inden for de angivne testperioder. For at følge og monitorere elevers skriftsprogsudvikling arbejder vi ud fra den kommunale testplan.⁴ At monitorere vil sige løbende at følge den enkelte elevs progression.

- **Læsekonferencer**

Det er læsevejlederen i samarbejde med skoleledelsen, som har ansvar for at planlægge og afholde læsekonferencer. Det er vigtigt, at både læsevejleder og andre relevante vejledere/ressource-personer, en ledelsesrepræsentant og klassens/årgangens lærere deltager på konferencen. Vi anbefaler, at skolerne udarbejder en oversigt, fx et årshjul, som indeholder en plan for test-afvikling og en plan for konferencer. På baggrund af testresultater afvikler skolerne sprog- og læsekonferencer, hvor resultaterne analyseres og fortolkes – her tages der højde for progression og skolens socioøkonomiske reference. På konferencen inddrages ligeledes kvalitative data.

Det er ud fra de faglige drøftelser, at kvalificerede og målrettede skriftsprogsindsatser tilrettelægges. I det omfang det er muligt, deltager læsevejleder eller andre relevante vejledere/ressourcepersoner i de efterfølgende indsatser.

- **Data som pædagogisk redskab**

Særligt i forbindelse med overgange i skolen inddrages data for at monitorere og sikre en grundig overlevering. På den måde sikrer og fortsætter vi det systematiske arbejde om elevens skriftsprogsudvikling gennem hele skoleforløbet. Data er et pædagogisk redskab, som danner udgangspunkt for faglige drøftelser, læsefaglige tiltag og indsatser.

Alle indsatser følges systematisk op og evalueres. En evaluering indeholder blandt andet en refleksion over den læring, der tages med videre.

Vi har særlig opmærksomhed på følgende overgange:

- Fra dagtilbud til maj periode
- Fra maj periode til 0. klasse
- Fra 0. klasse til 1. klasse
- Fra indskoling til mellemtrin
- Fra mellemtrin til udskoling
- Fra udskoling og ud af skolen

En gang årligt afvikler skolerne læsemøder med forvaltningen, hvor bl.a. skolens generelle læsekultur og læseindsatser drøftes.

Vi kan også arbejde med

- Staveudvikling og funktionel stavning
- Frivillige nationale test
- Systematiske læsesamtaler med eleverne med henblik på motivation og mestring
- Løbende læseevaluering
- Læseagttagelse

³Skolers erfaringer med at anvende data | EVA

⁴Bilag 1 Kommunal testplan

Tidlige og forebyggende skriftsprogsindsatser

1. Det professionelle læringsfællesskab	2. Data og monitorering	3. Tidlige og forebyggende skriftsprogsindsatser	4. Sproglig udvikling i fagene og faglig læsning og skrivning	5. Analog og digital læsning	6. Forældre-samarbejdet
--	----------------------------	---	--	---------------------------------	----------------------------

Vi ved

Undersøgelser viser, at det har en positiv effekt at sætte tidligt ind i elevens læseudvikling⁵. Når det gælder sproglig udvikling, kan der allerede ved skolestart være stor forskel på børns sproglige kompetencer. Eftersom sproget er fundament for læseudvikling, er det vigtigt med tidlig opsporing og tidlig indsats, sådan at alle elever kommer godt fra start i deres skriftsproglige udvikling.

Vi arbejder med

- **Særlig opmærksomhed i overgange**

Overgang fra dagtilbud til maj-periode og videre til 0.klasse sker over en forholdsvis kort periode, og det er relativt mange skift for eleven. Det byder, at vi allerede i maj-perioden fokuserer på et systematisk samarbejde mellem dagtilbud og skole, hvor genkendelighed og forudsigelighed er vigtige elementer. Samarbejdet kunne fx omhandle overgangssangen "Klar Parat Start"⁶, dialogisk oplæsning og måder hvorpå oplevelser sprogliggøres for og med børnene. Tidlige skriftsprogsindsatser dækker over den første læse-skriveundervisning.

- **Sprog- og læsekonference i 0.klasse**

Elever med sproglige udfordringer eller begyndende læsevanskeligheder skal opdages og opspores tidligt for at kunne iværksætte særlige indsatser. Vi anvender "Sprogvurdering 3-6" og "Ordblinderisikotesten" som opsporingsværktøjer i 0.kl.

På sprog- og læsekonferencerne i 0.klasse drøftes elevernes progression og kompetencer og derudfra tilrettelægges og prioriteres forebyggende skriftsprogsindsatser.

- **Læsevejlederens tilknytning til 0-1. årgang**

Vi anbefaler, at skolens læsevejleder er tilknyttet 0. og 1. årgang med henblik på at understøtte læreprocesser både for de fagprofessionelle og for eleverne. Læsevejlederen kan hjælpe med at prioritere og organisere det forebyggende arbejde, når det gælder den første læse-skriveundervisning samt at opspore elever med sproglige udfordringer eller begyndende læsevanskeligheder. At tilkoble læsevejlederen på både 0. og 1. årgang kan samtidig sikre genkendelighed og systematik i overgangen. Skolens læsevejleder kan fx vejlede i organisering af undervisning, god systematik og forebyggelse samt materialevalg i den første læse-skriveundervisning.

Sproglig udvikling i fagene og faglig læsning og skrivning

1. Det professionelle læringsfællesskab	2. Data og monitorering	3. Tidlige og forebyggende skriftsprogsindsatser	4. Sproglig udvikling i fagene og faglig læsning og skrivning	5. Analog og digital læsning	6. Forældre-samarbejde
---	-----------------------------------	--	---	--	----------------------------------

Vi ved

Sproglig udvikling er et tværgående tema i Fælles Mål og obligatorisk i alle fag⁷. Eleverne skal gennem hele skoleforløbet udvikle deres sproglige færdigheder, så de kan tilegne sig viden om verden, trives og lære i alle fag. For at skabe deltagelsesmuligheder for alle elever, er sproglig udvikling i fagene et vigtigt område at arbejde med - uanset sproglig baggrund. Eleverne møder hver dag nye ord og nyt sprog i alle fag. Arbejdet med sproglig udvikling i fagene er derfor en central del af alle læreres arbejde.

Vi arbejder med

- **Systematisk undervisning i ordtilegnelsesstrategier**

Når vi arbejder med ordtilegnelsesstrategier i en meningsgivende kontekst, er to centrale dele i spil: ordkendskab og teksters formål og struktur. Det kan fx ske gennem en morfologisk tilgang. Grundlæggende for sproglig udvikling er systematisk undervisning i ordtilegnelse, hvor eleverne lærer at tilegne sig strategier til at angribe nye og ukendte ord. På den måde udvider og udvikler de ordforrådet.

- **Skrivning i fagene**

Hvor læsning er receptivt, er skrivning produktivt. Når eleverne skriver, eksperimenterer de og producerer de forskellige tekster og får derigennem kendskab til fagenes sprog, struktur og teksttyper. Undervisning i skrivning i fagene handler bl.a. om at kende, udvælge og anvende skrivestrategier, skriveskabeloner og notateknikker. Skrivning er et andet vigtigt element i den sproglige udvikling. Her får eleverne mulighed for at skrive for at lære.

Sprog	Receptivt	Produktivt
Mundligt	Lytte	Samtale
Skriftligt	Læse	Skrive

Sproglig udvikling bygger på fire sproglige færdigheder; *lytte, læse, samtale og skrive* og kan beskrives ved to centrale dele, der angår både det mundtlige og skriftlige sprog i fagene; *ordkendskab og teksters formål og struktur*.

Undervisning i faglige tekster handler ikke om at lære eleverne at læse. Det handler om at give eleverne redskaber og strategier til at kunne læse, forstå og tilegne sig viden gennem fagtekster. Derfor må alle faglærere hjælpe eleverne med at håndtere læseopgaven, så de får et godt udbytte af læsningen.

Formålet med undervisning i faglig læsning og skrivning er at styrke elevernes faglige viden og indsigt.

- **Alle lærere er læse- og skrivelærere**

Inspireret af Læseindsatsen 2019-22 i Roskilde Kommune har skolerne fokus på at forankre og udbrede arbejdsgange med ordtilegnelsesstrategier blandt faglærerne. Det er særligt læsevejlederen og dansk som andetsprogsvejlederen med deres kompetencer og særlige viden inden for sprog og læsning, der kan understøtte denne forankring blandt faglærerne.

Gennem vejledernetværkene inspirerer og videndeler vejlederne til forankring og implementering af undervisningsforløb med særlig fokus på sproglig udvikling i fagene og den videre læsning "læse for at lære".

Vi kan også arbejde med

- Skrivedidaktik
- Skriveskabeloner – fx Margit Gades
- Stilladser – fx "Broen til fagsproget"
- Metoden "Det sproglige kvarter" [Video: Det sproglige kvarter - YouTube](#)

⁷[Tværgående temaer | Børne- og Undervisningsministeriet \(uvm.dk\)](#)

Analog og digital læsning

1. Det professionelle læringsfællesskab	2. Data og monitorering	3. Tidlige og forebyggende skriftsprogsindsatser	4. Sproglig udvikling i fagene og faglig læsning og skrivning	5. Analog og digital læsning	6. Forældre-samarbejdet
---	-----------------------------------	--	---	--	-----------------------------------

Vi ved

Tænk tankens læseundersøgelse af børns læsevaner 2017^a peger på, at børn vælger den analoge bog, når der skal frilæses i skolen, men foretrækker digitale medier i deres fritid.

Seneste internationale læseundersøgelse fra PIRLS 2016⁹ viser, at danske elever på mellemtrinnet er gode til at læse på skærm, men opøver de grundlæggende læsekompetencer ved at læse analogt.

"De fleste børn, der læste jævnligt, gjorde det, fordi voksne tog initiativ til det, eller fordi voksne havde hjulpet dem til en læsekultur, der gjorde, de havde lyst til at læse"

Kilde: Børns læsevaner 2017, Danmarks Biblioteksforening

Vi arbejder med

- **Læsefællesskaber**

Vi anbefaler et samarbejde mellem skolens læsevejleder og læringsvejleder med fokus på læsefællesskaber. Læsebånd med tydeligt formål og velorganiseret fagligt indhold kan evt. danne ramme for læsefællesskaber og fordybelse.

Læsning er en social aktivitet – noget vi gør sammen, fx via kvalificerede og velorganiserede læsebånd. Vi arbejder frem mod at skabe bæredygtige læsefællesskaber, hvor læsning ikke nødvendigvis er en individuel opgave, men læsning sker i dialog med andre elever og med læreren. Formålet med læsefællesskaber er at skabe motivation og læselyst.

- **Inspirerende læsemiljøer og gode læseoplevelser**

Højtlesning – herunder dialogisk oplæsning – er et vigtigt element gennem hele skoleforløbet. Inspirerende tekster kan påvirke elevernes læsevaner og læseoplevelser både i skolen og i fritiden – både læseoplevelser, hvor eleven selv er aktiv læser, og oplevelsen hvor eleven aktivt lytter til oplæsning. Læsemiljøer skal motivere og skabe lyst til at læse. Læsemiljøer kan give adgang til tekster, der taler ind i børn og unges liv og fanger deres interesse.

- **Litteratur og multimodalitet**

Ud over den fysiske bog, kan andre modaliteter sagtens være i fokus, som fx: højtlesning, lydbøger, podcast og sms-novellen. Læsning og litteratur er adgang til viden og til den gode historie. Nysgerrighed, oplevelse og glæden ved læsning er elementer, som er gode krydderier i læseundervisningen.

Analog læsning

Analog læsning egner sig godt til gentaget læsning, højtlesning, makkerlæsning og i arbejdet med flydende læsning/læseflow.

Den fysiske bog kan være nemmere at bladre frem og tilbage i end de digitale bøger. En fysisk bog kan samtidig give en taktil sanseoplevelse.

Digital læsning

Digital læsning egner sig godt, når der skal arbejdes med lyttelæsning, og når flere elever skal læse den samme bog. Digital læsning giver mulighed for oplæsningsfunktion, som kan være en støtte for læseudfordrede elever.

En samling af links og digitale ressourcer findes i Roskilde pakken¹⁰, som opdateres jævnligt.

Vi kan også arbejde med

- Booktalks
- Bogfremvisninger i samarbejde med læringscenteret
- Inspirationsoplæg til de fagprofessionelle
- Udarbejde skolens kanon i forhold til læremidler og frilæsningsbøger
- Progression og overgange om god og læsbar litteratur i fagteamet
- Benytte folkebiblioteket
- Åbningstider på læringscentret, fx i sfo-tiden, der giver forældrene mulighed for at låne bøger med deres børn, når de henter dem

⁸ <https://www.fremtidensbiblioteker.dk/greb-til-lselyst>

⁹ [PIRLS 2016 | Børne- og Undervisningsministeriet \(uvm.dk\)](https://www.pirls2016.dk/Børne-og-Undervisningsministeriet(uvm.dk))

¹⁰ <https://skoleportal.easyiqcloud.dk/Skolelinks/Index>

Forældresamarbejdet

1. Det professionelle læringsfællesskab	2. Data og monitorering	3. Tidlige og forebyggende skriftsprogsindsatser	4. Sproglig udvikling i fagene og faglig læsning og skrivning	5. Analog og digital læsning	6. Forældre-samarbejdet
---	-----------------------------------	--	---	--	-----------------------------------

Vi ved

Flere undersøgelser viser, at forældrene har stor betydning for, hvor godt deres børn klarer sig fagligt i skolen. Mange skoler inddrager forældrene i børnenes læseudvikling – særligt, når de skal lære at læse. Når eleverne skal læse for at lære, har læsekultur og læsevaner i hjemmet stor betydning. Forældre vil gerne bakke op om læsning i hjemmet, men opgaven kan være svær, og nogle forældrene mangler vejledning. En udfordring for forældre ligger ofte i kravet om 20 minutters læsning over for lysten til at læse.

Vi arbejder med

- **Inspiration til læsning i hjemmet**

Skolen inspirerer gennem hele skoleforløbet til, hvordan forældre bedst kan støtte op om deres børns fritidslæsning fx gennem læseguides til forældre. Læseguides kan være praktiske tips til, hvordan man skaber gode rammer for læsning i hjemmet eller spørger ind til det, børnene har læst - både når barnet skal lære at læse og når barnet skal læse for at lære. Arbejdet med at udarbejde forældrehenvendte læseguides kan fx foregå i fagteams og/eller i et samarbejde mellem vejledere på netværksmøder. Danmarks biblioteksforening har udarbejdet en national læsestrategi med 7 indsatsområder¹¹, hvor et af områderne peger på øget fokus på læsekultur i familien. Anbefalinger går på synliggørelse af forældrenes rolle i at styrke deres barns læsning.

- **Forventningsafstemning med forældrene**

Vi anbefaler, at skolens læsevejleder og læringsvejleder samarbejder om inspiration til, hvordan forældre kan skabe god læsekultur i hjemmet. Læsevejlederen kan fx deltage på forældremøder og ad den vej modellere og komme med tydelige anbefalinger, når det gælder læsning i hjemmet. I forbindelse med skolens læsekultur drøftes forventninger til forældresamarbejdet - herunder ressourcestærke og mindre ressourcestærke forældres muligheder for at hjælpe med sprog og læsning i hjemmet. At styrke sit barns læseudvikling handler ikke kun om at læse bøger - det handler om at give dem sprog og viden om verden. Læseoplevelsen i hjemmet er også gode snakke, viden om verden, spil med fokus på hukommelse, sprog og bogstaver og en tur på folkebiblioteket eller rundt i nærmiljøet. Brug fx nærmiljøet; besøg byens museer; Vikingskibsmuseet, Roskilde Museum, Roskilde Bibliotek, Boserupgård Naturcenter, Kilderne i Roskilde.

Vi kan også arbejde med

- At Læsevejleder og læringsvejleder samarbejder om systematiske læsefællesskaber i SFO og klubber
- Inspiration fra READ - Aarhus Kommune [READ - sammen om læsning \(aarhus.dk\)](https://read.aarhus.dk)

¹¹En stærk læsekultur hos børn og unge: oplæg til en national læsestrategi | NATIONAL LÆSESTRATEGI (nationalstrategi.dk)

Handleplan for sprog og læsning er udarbejdet af læsevejledere, ledelsesrepræsentanter og konsulenter i skole & klub og PPR

Bilagsliste

- Bilag 0:** Teori om læsning
- Bilag 1:** Kommunal testplan 2021-2025
 - 1.1 Vejledning i Hogrefes prøver
 - 1.2 Skema til gruppering af elevresultater
- Bilag 2:** Anbefalet indsatsplan på læseområdet
 - 2.1 Skabelon til indsatsbeskrivelser

